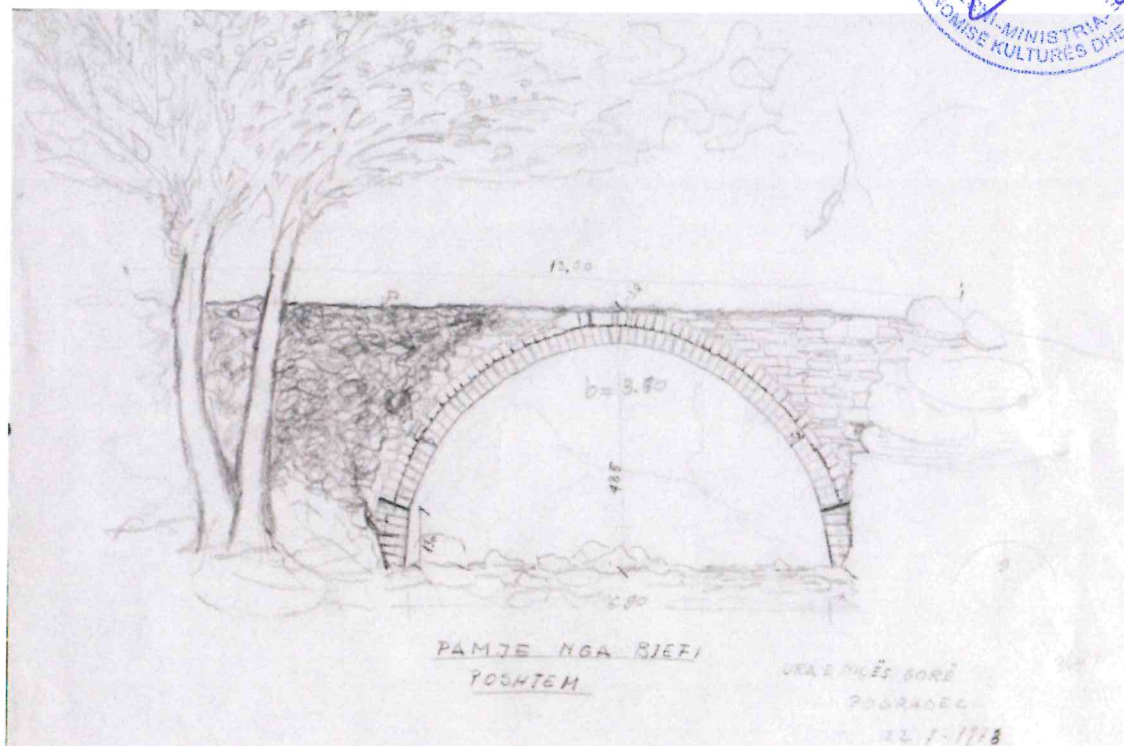

RELACION TEKNIK

RISHIKIM I PROJEKTTIT TË RESTAURIMIT “URËS NË FSHATIN NIÇË”, POGRADEC

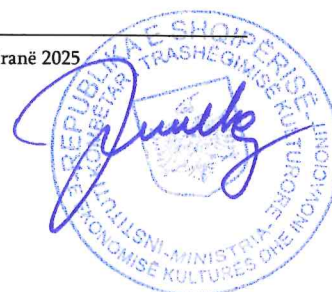
TIRANË 2025

GRUPI I PUNËS:

Ark: Ronela Çuku
Ark. Andoniu Deli

TABELA E PËRMBAJTJES

Vendndodhja	2
Historiku dhe të dhënat arkitektonike	4
Ndërhyrjet ndër vite	5
Gjendja ekzistuese	10
Problematikat kryesore në objekt janë:	10
<i>Bimësi e lartë në muratorë.</i>	10
<i>Vërshimet e ujërave</i>	10
<i>Mos financim në mirëmbajtje</i>	13
<i>Faktorët atmosferikë</i>	13
<i>Faktori Njeri</i>	13
Ndërhyrjet Restauruese	19
Faza e parë	Error! Bookmark not defined.
Faza e dytë	Error! Bookmark not defined.

Vendndodhja

Fshati Niçë

Sipas studiuesit Gjergj Gushe, emri Niçë shpjegohet në dy variante të prejardhjes së tij: Së pari, ky emër mund të ketë prejardhje nga fjala latine “nucis”, në italisht “noce” (noçe), që ka kuptimin “arrë”. Ky fshat është i përmendur për prodhimin e arrës.

Së dyti, në dokumentet turke në librin e taksave të vitit 1583, përmendet emri “Nikaj”. Edhe mali aty pranë fshatit quhet “Guri i Nikës” dhe në rrëzë të tij ndodhet “Shpella e Nikës”. Nga regjistrimi i popullsisë në vitet 1921-22 del se fshati Niçë kishte 57 shtëpi me 316 banorë të familjeve arëmene (vllahe) të besimit të krishterë.

Studiuesi C. N. Burileani, e përshkruan kështu Niçën e një shekulli e ca më parë:

“Niça është e vendosur në një pllajë dhe rrëzë tij kalonte një lum i vogël. Niça numëron 50 shtëpi banimi, të gjitha të ndërtuar me gurë të skalitura e të rehatshme. Gjuha e tyre ishte armenishtja. Si popull armen njihen përgjithësisht me emrin vllah dhe armenishtja njihet si vllahishtje. - Shkova në kishë. Ç’të shikoje kishën e Niçës, shenjtorët të pikturuar nëpër muret e brendshme të saj. Shumë nga ato ishin të dëmtuar, kokat e shenjtorëve të çarë, sytë të gërryer nga turqit që kishin hyrë në Niçë dhe kishin bërë dëme të mëdha. Ata kishin djegur krejtësisht Niçën. Është për të theksuar se pikturat e kishës së Shën Mërisë të Niçës ishin bizantine dhe i përkisnin vitit 1746, por ndërtesa ishte shumë e vjetër”.

Niça u ribanua dhe u bë e banueshme për të dytën herë nga familja Spiro, e cila mbas djegies së Niçës u vendos në Moçan e merrej me blegtori të madhe, pra një orë larg Niçës dhe nga familjet Premti, familje Mengri, familje Bulli. Është për të theksuar se Niça në kohët e hershme numëronte një popullsi prej gjashtë mijë deri në shtatë mijë shtëpi, edhe në këtë fshat, pas epidemisë shkatërruese që përfshiu Voskopojën, Grabovën dhe gjithë hapësirat rreth tyre nga fundi i shekullit të XVIII-të, u larguan shumë banorë armen (vllah) për në zona të tjera të Shqipërisë.

Fshati i vjetër lidhej me fshatin Llëngë (sot në njësinë administrative Trebinjë), por edhe me qendra të tjera të banuara të Mokrës, Gorës dhe me qytetin e Voskopojës nëpërmjet një rruge të vjetër që ishte degëzim i “Via Egnatias”. Përsa i përket ndërtimeve të zonës, zona e fshatrave të Pogradecit e Mokrës njihet për mjeshtrit gurgdhendës e muratorë. Banesat ndërtoheshin përgjithësisht me mure guri të lidhura me breza druri, ndërsa dyert e dritaret bëheshin me qemerë guri ose me arkitrarë druri. Mjeshtrit pogradecarë ishin veçanërisht të njohur për ndërtimin e mureve të tullës apo gurit, ndërsa ata mokrarë për

skalitjen dhe gdhendjen e gurëve, sidomos të pjesëve dalluese si gurët e qoshes, arkitrarët, kornizat e dritareve, etj.

Fig.1- Fshati Niçe

Ura e Niçës, është monument kulture i kategorisë së I-rë shpallur me shkresë Nr.1886, dt. 10.06.1973, të Ministria e Arsimit dhe e Kulturës. Ajo ndodhet mbi lumin e Niçës së Gorës në rrethin e Pogradecit, në hyrje të fshatit në rrugën Pogradec -Guri i Kamjes-Niçe, përkatësisht me koordinata 40°49'01"N-20°34'12"E.

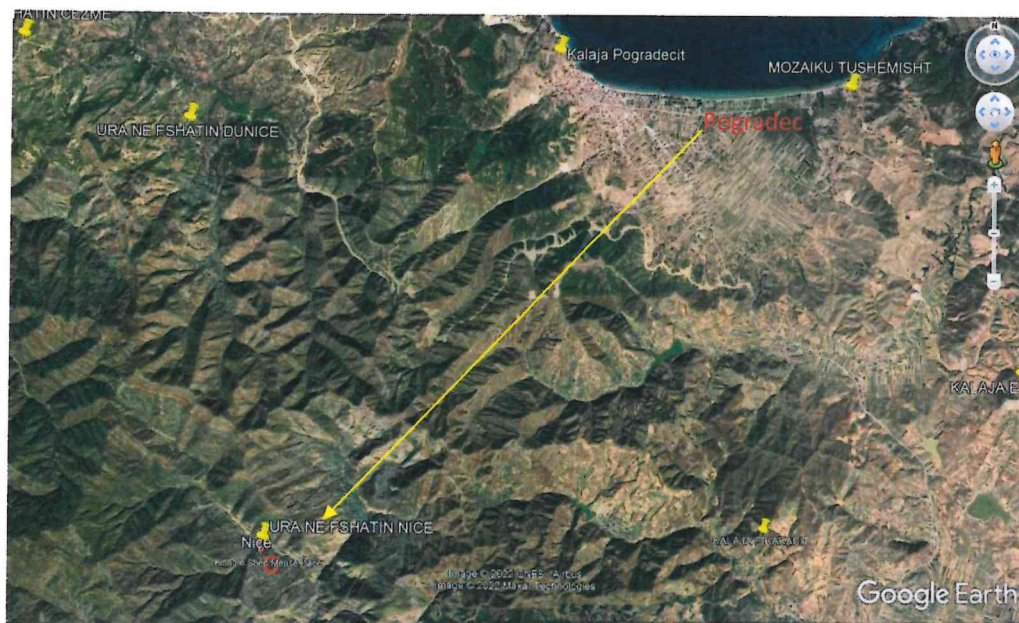

Fig.2- Fshati Niçe në lidhje me qytetin e Pogradecit

Fig.3- Pozicioni i urës në lidhje me fshatin Niçe

Historiku dhe të dhënat arkitektonike

Ura e Niçës ndodhet mbi lumin e Niçës së Gorës në rrethin e Pogradecit. Në hyrje të fshatit në rrugën Pogradec -Guri i Kamjes-Niçe. Duke u bazuar nga ana konstruktive, mendohet se kjo urë daton në Shk. XVIII. Historikisht kjo urë njihet si pjesë përbërëse e rrugës së karvanëve, që nisej nga Voskopoja e vazhdonte për në Niçe, Llëngë, Grabovë, Krushovë, etj. Pak mbi urë, në drejtim të Osnatit shihen gjurmë në kalldrëmi të kësaj rruge i ndërtuar në gurë të mëdhenj kumi.

Ura e Niçës është një urë e vogël, e tipit me një qemer në formë gjysmë rrethi me diametër rreth 7m. gjatësi 13.5 m dhe gjerësi 3.6 m. Muret bregore të urës si dhe barku/harku i urës është ndërtuar me gurë pllakë shtufi me trashësi deri në 15cm. Nga të dyja bjefet (brigjet e urës), ngjitur me murin e urës janë përforcuar me mur guri në të thatë (përshkrim i marrë nga dosja e monumentit, arkiva IKTK me autor V. Shtylla).

Ura e Niçës aktualisht ka një gjatësi prej 13.5 m, gjerësi 2 m dhe lartësi rreth 5 m. Hapësira e harkut të këmbëve është rreth 7 m. Ura me qemer gjysmë rrethi janë urat më të përhapura dhe hasen jo vetëm gjatë rrugëve të rëndësishme të krahinës por edhe në fshatra dhe zona të izoluarra nëpër rrugë sekondare apo rrugë të brendshme në vendbanimet e asaj kohe. Gurët janë me dimensione relativisht të vogla dhe janë të vendosura në formë radhorë.

Ndërhyrjet ndër vite

Në arkivin e IKTK-së, gjenden disa materiale fotografikë të urës të realizuara në vitin 1976.

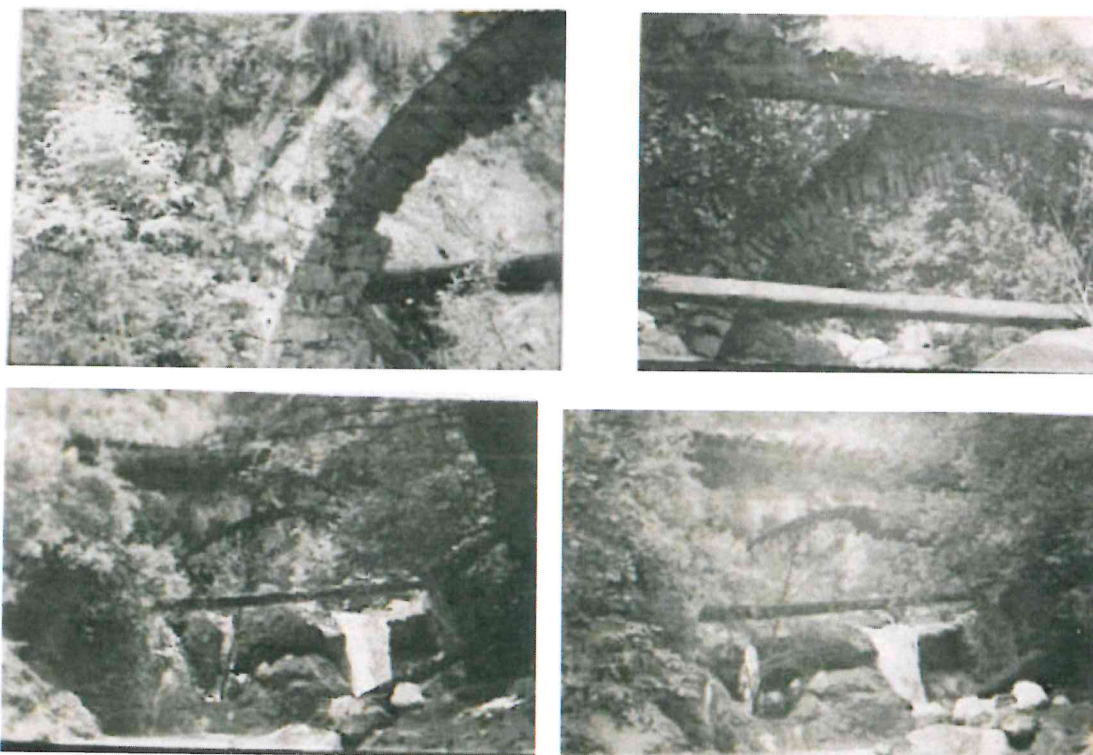

Fig.4- Foto të vitit 1976, autor V. Shtylla

Siç mund të shihet qartë edhe nga fotot, ura në vitin 1976 ka qenë e dëmtuar. Bjefi i sipërm i saj është shembur. Mbi pjesën e mbetur të qemerit, bjefit të poshtëm të saj,

banorët e zonës kanë vendosur një strukturë provizore druri, dukë bërë të mundur kështu ri vënien në funksion dhe përdorimin e saj për lidhjen e dy brigjeve të lumit.

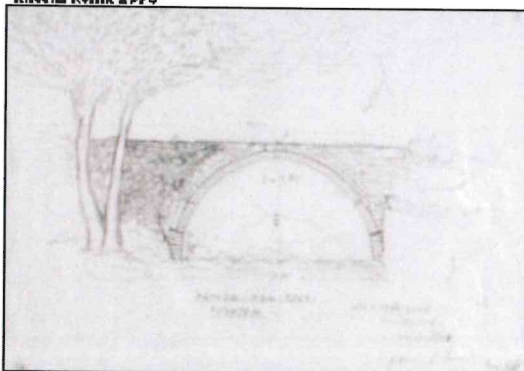
Projekti i restaurimit viti 1978 me autor Prof. Valter Shtylla.

Në dosjen e monumentit gjendet një projekt restaurimi i vitit 1978 me autor Prof. Valter Shtyllën.

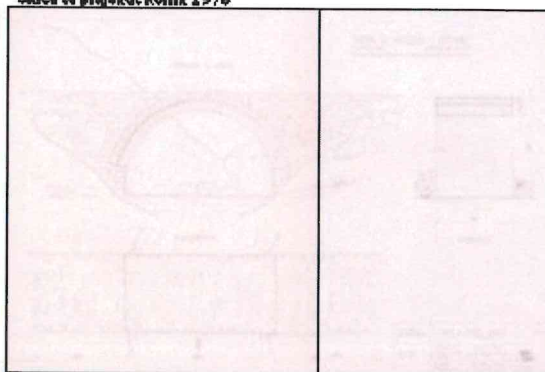
Në këtë projekt nuk thuhet asgjë lidhur me dëmtimin e qemerit nga bjefi i sipërm i urës por thuhet;

“Nga të dyja bjefet, brigjet e urës, ngjitur me murin e urës janë përforcuar me mure guri të thatë, i cili është dëmtuar sidomos nga bjefi i sipërm, ku në mbështetjen e majtë është dëmtuar edhe një copë muri (i urës). Nga ana e bjefit të sipërm, duke filluar nga bregu i djathtë e deri në kyç, pikërisht mbas gurëve ballor të harkut, qemerit ka plasje, e cila vende-vende ka shkaktuar një hapje deri në 10cm. të muraturës së qemerit. Afër kyçit nga të dyja bjefet është dëmtuar pak korniza e harkut dhe arkivolta (bjefi i sipërm). Teknika e kalldrëmit nuk duket pasi ai është i mbuluar me dhe.”

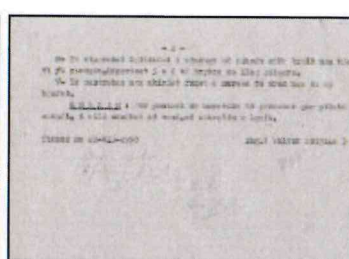
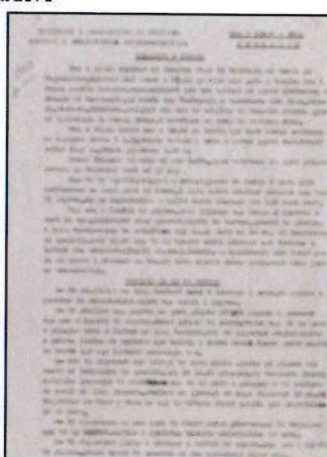
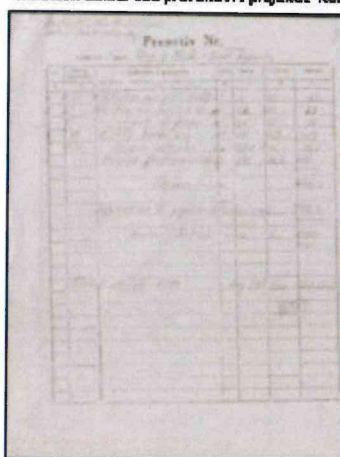
Rilevim Komik 1978

Gjendja të projektit Komik 1978

Relacioni teknik dhe provandvi i projektit Komik 1978

Inspektimi Nëntor 1984

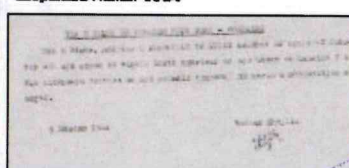

Fig.5- Projekt restaurimi i vitit 1978 me autor Prof. Valter Shtylla

Nga ç'mund të shihet, problematikat e përmendura në këtë projekt janë ende të njëjtat edhe në ditët e sotme, kjo na bën të mendojmë se ky projekt nuk është zbatuar. Mendojmë se një nga shkaqet e mos zbatimit të këtij projekti mund të ketë qenë edhe zona shume e thellë e vendndodhjes së objektit.

Duke u bazuar nga dokumentacioni fotografik dhe grafik që disponon arkiva e IKTK-së mendohet se nga viti 1976 e deri në vitin 1978, në urë duhet të ketë pasur ndërhyrje restauruese (këto ndërhyrjet mund të jenë bërë nga vetë banorët, duke qenë se në arkivin e IKTK nuk ka asnjë të dhënë lidhur me këto ndërhyrje) të cilat kanë realizuar ri ngritjen e qemerit nga ana e bjefit të sipërm. Mendojmë që këto punime mund të jenë realizuar nga vetë banorët (jo nga specialistë restaurator) edhe për faktin se nuk është bërë një punë e mirëfilltë restauruese pasi pas 2 viteve (në vitin 1978) është hartuar një projekt restaurimi nga specialistë të IMK-së (IKTK sot) ku edhe specifikohen problematikat e degradimit të lartë përmendura.

Duke theksuar fakti se ura e Niçës është shpallur monument kulture në vitin 1973, pra 3 vjet para se të pësonte dëmtimet e lartë përmendura, na bën të mendojmë se në vitin e shpalljes ura duhet të ketë qenë në gjendje të mirë.

Projekti i Restaurimit viti 2019 hartuar nga DRTK Korçë

Duke u nisur nga faktoret kryesore që kanë vepruar në objekt dëmtimet e evidentuara në urë në mënyrë të përmbledhur kanë qenë:

- Dëmtim i qemerit nga bimesia
- Dëmtim dhe carje ne qemer
- Germime te muratures
- Deformim i muratures se qemerit
- Shplarje e llacit lidhes
- Dëmtim i fugatimit
- Dëmtim i mureve mbrojtës

Ndërhyrjet Restauruese të propozuara në këtë projekt kanë qenë:

- Sondazhe në themele;
- Pastrim i bimësisë në të gjithë territorin përreth;
- Pastrim bimësie në muraturën e urës;
- Puntelim dhe pajantim i qemerit;
- Çmontim i gurëve të harkut të qemerit të dëmtuar në anën perëndimore;
- Injektme dhe qepje me ganxha të gurëve të qemerit në anën perëndimore (pamja 1) si dhe injektim në faqen lindore të qemerit;

-
- A collage of six photographs showing various views of the archaeological site of Kizilirmak. The top-left photo shows a dirt path leading up a rocky hillside with sparse vegetation. The top-right photo shows a dark, arched cave entrance surrounded by dense green trees and foliage. The middle-left photo is a close-up of a stone wall with a small, dark opening. The middle-right photo shows a wider view of the site with a stone wall, a small stream, and two people standing nearby. The bottom-left photo shows a close-up of a stone wall with a small, dark opening. The bottom-right photo shows a close-up of a stone wall with a small, dark opening.

Fig.6- Bjefti i sipërm

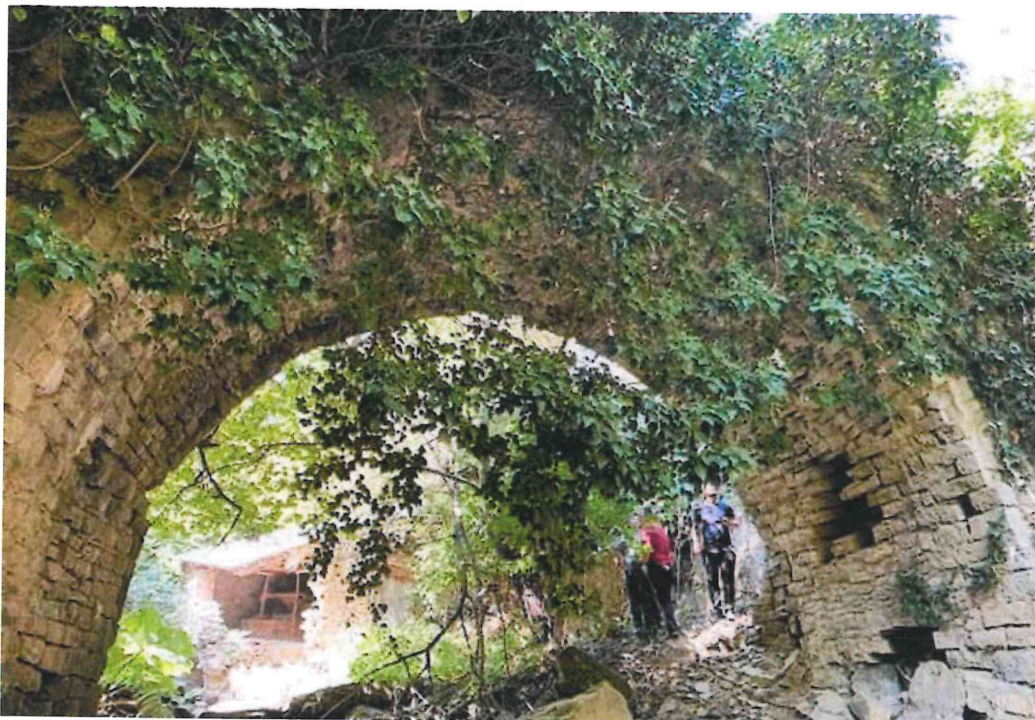

Fig.7- Bjefi i poshtëm.

Gjendja

Në gjendjen ekzistuese ura na paraqitet përgjithësisht me të njëjtat problematika si në vitin 1978, pra në një gjendje shume të keqe konstruktive e lokalizuar në zonën që mendohet të jetë ri ngritur nga banorët e zonës. Kjo gjendje e sotme e këtij monumenti vjen edhe si rezultat i mos zbatimit të projektit të hartuar në vitin 1978. Shkak i mos zbatimit të këtij projekti mund të ketë qenë edhe zona shume e thellë e vendndodhjes së objektit, larg rrjetit rrugor automobilistik.

Problematikat kryesore në objekt janë:

Bimësi e lartë në muraturë.

Objekti ka prani të madhe bimësie në muraturë. Kjo bimësi është e lartë dhe me rrënjë që depërtojnë në brendësi të muraturës duke shkaktuar dëmtim të saj ndër vite. Në objekt ka gjithashtu edhe prezencë të bimësisë së ulët e cila shtrihet pothuaj në të gjithë muraturën dhe territorin përreth.

Siç mund të dallohet dhe nga fotot në bjefin e sipërm krahu i djathtë i urës, ka prani të bimësisë së lartë e cila ka mbirë në muraturë dhe rrënjët e saj depërtojnë në brendësi duke shkaktuar shkëputje dhe rënie të gurëve në këtë zonë, dëmtim të qemerit të urës, devijim të gurëve të qemerit (distancim nga trupi i urës), çarje dhe hapje të mëdha që shkojnë nga 5 deri në 20 cm (këto çarje në relacionin e projekti të restaurimit të viti 1978, thuhej se shkonin deri në 10 cm).

Fig.1- Bjefi i sipërm (krah i djathtë)

Fig.2- Bjefi i poshtëm (krah i majtë)

Fig.3- Bjefi i sipërm

Fig.4- Bjefi i sipërm (krahu i majtë)

Vërshimet e ujërave

Faktor tjetër i cili ka ndikuar në dëmtimin e urës është edhe rryma e ujit e cila përplaslet në muret mbrojtës dhe në qemerin e urës . Si pasojë e fuqisë së ujit që vjen me rrëmbim sidomos gjatë periudhës së dimrit, janë shkaktuar dëmtime dhe rënie pjesore të mureve mbrojtës, mur në të thatë, dhe çarje të saj.

Mos financim në mirëmbajtje

Dokumentacioni që disponon arkiva IKTK për këtë objekt përbëhet vetëm nga një rilevime dhe një fletë grafike (pjesë e një projekti restaurimi) të punuara në vitin 1978 të shoqëruara me preventiv dhe relacion punimesh apo edhe ai i viti 2019 hartuar nga DRTK Korçë. Largësia e objektit nga qendrat e banuara dhe mungesa e rrugës automobilistike, ka bërë të pa mundur që në këtë objekt të ketë ndërhyrje restauruese apo edhe mirëmbajtje të herë pas herë nga DRTK Korçë.

Faktorët atmosferikë

Një faktor thelbësor që ka ndikuar në degradimin e mëtejshëm të strukturës së urës është edhe ai i ndikimit të agentëve atmosferikë si dhe luhatja e madhe e temperaturave verë – dimër. Këto faktor kanë shkaktuar degradim dhe shpëlarje të llaçit lidhës (evident edhe me sy të lirë në pjesën e qemerit nën urë).

Faktori Njeri

Në muraturën e këmbëve të urës janë krijuar disa zgavra nga germime të pa ligjshme prej personave të pa identifikuar.

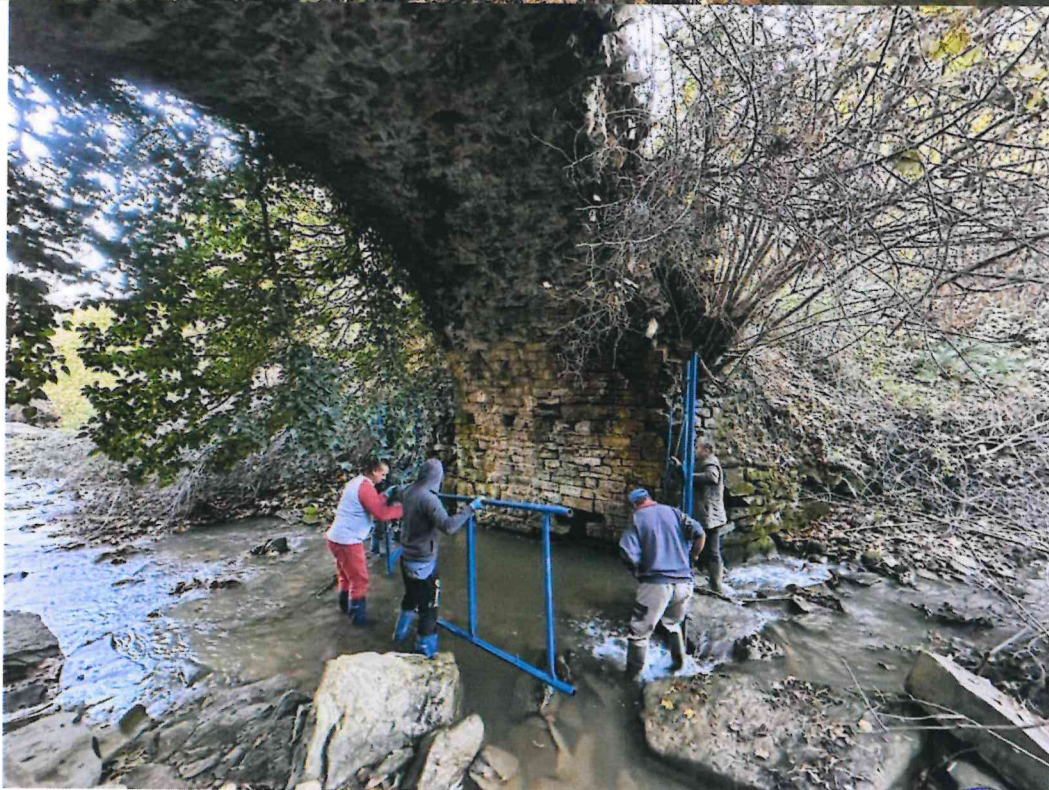
Duke u nisur nga sa u tha më sipër, dëmtimet e evidentuara në urë në mënyrë të përmbledhur janë:

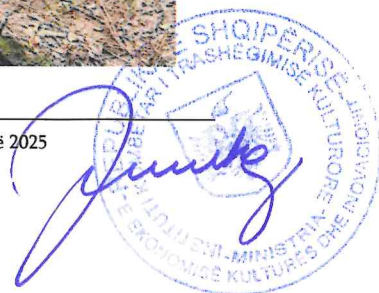
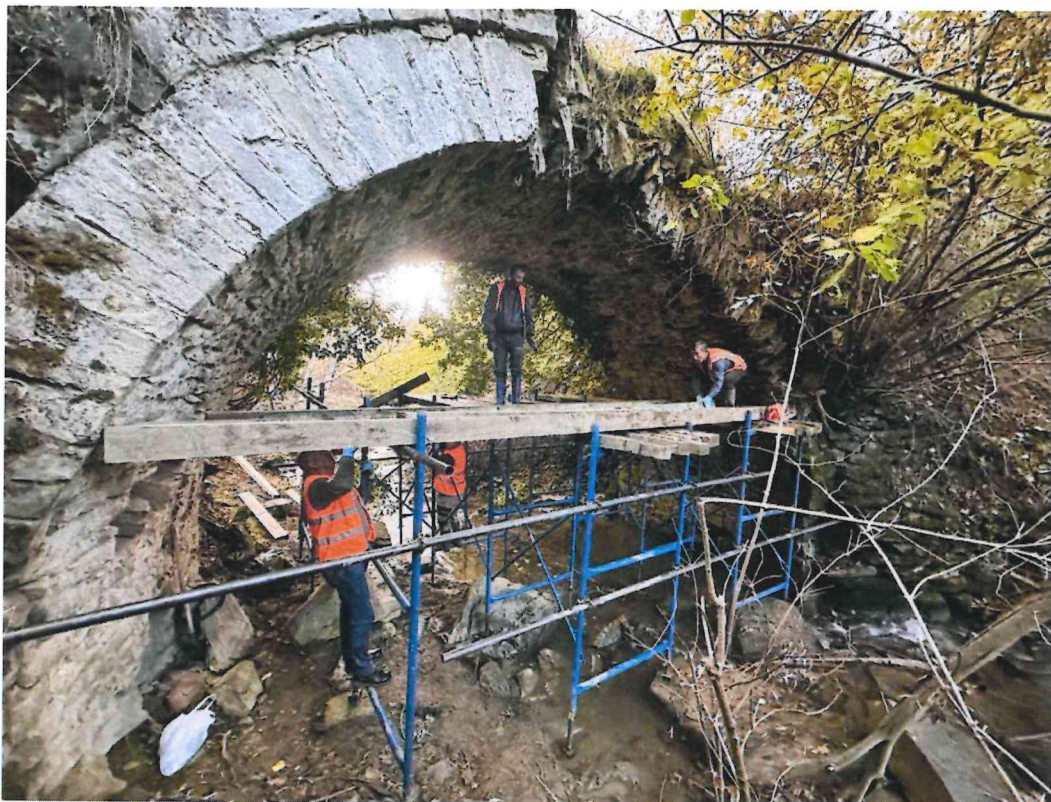
- Dëmtim i qemerit nga bimësia;
- Lidhje jo e mire e muraturës origjinale dhe asaj të ndërtuar në një periudhë më të vonshme.
- Degradim dhe çarje në qemer si pasojë e humbjes së lidhësit;
- Germime të pa ligjshme në muraturë;
- Deformim/shkëputje e paretit të jashtëm të qemerit deri në një gjerësi të çarjes prej 20cm, bjeri i sipërm;
- Dëmtim dhe rënie fugature;
- Mungesë tirandash metalik;
- Dëmtim i mureve mbrojtës.

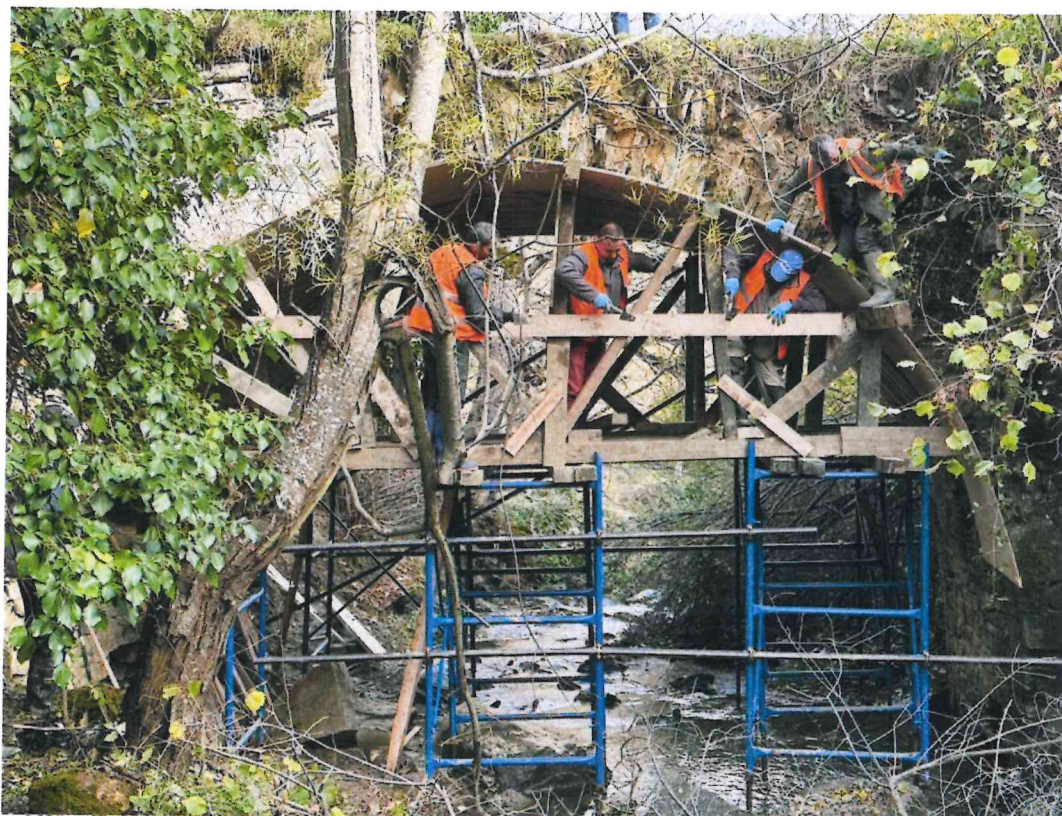
Ndërhyrjet Faza 1:

Gjat viti 2023 janë kryer punime emergjente për pajantimin e kurës.

Ndërhyrjet Restauruese

Ndërhyrje restauruese që propozohen :

1. Sondazhe në themele;
2. Pastrim i bimësisë në muraturën dhe gjithë territorin përreth;
3. Çmontim i gurëve të harkut të qemerit të dëmtuar, bjeri i sipërm dhe ri montim i qemerit;
4. Fugatim murature;
5. F.V tiranda metalike;
6. Propozohet konsolidim i muraturës së qemerit me injektim, muratura orgjinale;
7. Restaurim i shtresës së kalldrëmit në të dyja shpatullat e urës;
8. Restaurim të mureve mbrojtës;
9. Vendosja e sinjalistikës drejtuese dhe informuese.

1. Sondazhe në themele

Përpara fillimit me punimet restauruese do bëhen sondazhe në themele për të verifikuar thellësinë e themeleve dhe dëmtimet që mund të ketë pësuar.

Gjithashtu do bëhen sondazhe dhe për depërtimin e bimësisë në muraturë si dhe shtrirjen e shtresës së kalldrëmit.

2. Pastrim i bimësisë në muraturën dhe gjithë territorin përreth

Pastrimi i bimësisë në territorin përreth përfshin pastrimin nga bimësia e ulët në të gjithë territorin e urës , në muraturën e urës , tharje të rrënjëve dhe preje të rrënjëve të bimëve që ndodhen në muraturë dhe në territorin pranë urës.

3. Çmontim i gurëve të harkut të qemerit të dëmtuar, bjeri i sipërm

Çmontimi i gurëve të qemerit është menduar pasi të realizohet puntelimi i harkut të qemerit. Pas realizimit të puntelimit dot fillohet me çmontimin e gurëve të urës nga bjeri i sipërm deri në pjesën ku fillon qemeri origjinal i urës, bjeri i poshtëm.

Siç mund të evidentohet edhe nga fotografitë, ndërtimi i fazës së dytë në vitin 1976 është shumë i dobët dhe jo i realizuar në mënyrën e duhur duke mos i integruar dhe ndërthurur dy muraturat. Kjo vërehet edhe tek gurët e ballit të qemerit në bjeftin e sipërm që ka një shpëputje më një gjerësi deri në 20 cm nga pjesa tjetër e qemerit, për nga jashtë. Gurët e këtij balli nuk janë ndërthurur siç duhet me pjesën tjetër të muraturës (më konfiguracioni “dhëmbë sharre”), ata kanë pothuaj të njëjtën thellësi. Madhësia e këtyre gurëve nuk përkon më ata të bjeftit të poshtëm, janë më të vegjël dhe më të hollë.

Madhësia e gurëve të përdorur në fazën e dytë në qemer nuk përkon më atë të fazës së parë. Ata janë më të vegjël dhe nuk janë të lidhur mirë me njëri tjetrin. Nuratura është pothuajse e pa rregullt edhe pse ustai është përpjekur të mbajë drejtimin e muraturës, ajo nuk ndjek të njëjtën linjë më gjysmën tjetër të qemerit në bjeftin e poshtëm. Kjo muraturë ka shumë mbushje më guralec të vegjël që bëjnë plotësimin e muraturës së qemerit.

Më sy të lirë dallohet shumë qartë ku përfundon faza e parë, me një muraturë shumë të rregullt dhe më gurë të punuar dhe fugatim të pa degraduar, dhe faza e dytë më një muraturë shumë të çrregullt dhe pothuaj se pa fugatim fare.

4. F.V tiranda metalike.

Një nga shkaqet e çarjes aktive përgjatë gjithë qemerit të urës është edhe mungesa e tirandave metalik. Në këtë projekt propozohet vendosja e tirandave metalik inoksidable. Për realizimin e tyre duhet të bëhet shpimi i muraturës origjinale më trapan pa dridhje. Ky proces duhet të

realizohet gjatë restaurimit të pjesës tjetër të urës pasi të jetë realizuar edhe pjesa e bjefit të sipërm të qemerit. Gjatë vendosjes së tiranit inosidabel (shih grafikën) do të bëhet edhe vendosja e pykave në secilën kokë të tyre.

5. Fugatim i muraturës së bjefit të poshtëm

Do të realizohet fugatimi i muraturës (atje ku është i nevojshëm) pasi të bëhet pastrimi në mënyrë mekanike me furçë teli i të gjitha papastërtive dhe fugave të degraduara. Pas pastrimit do të bëhet larja e tyre me uji të pastër me presion deri në shpëlarjen e plotë nga papastërit e mbetura.

Fugatimi do të realizohet me llaç gëlqere hidraulike.

6. Propozohet konsolidim i muraturës së qemerit (muratura originale).

Injektimet do të kryhen në të gjithë muraturën e fazës origjinale (mbasi janë bërë fugatimet). Mbas pastrimit të muraturës nga llaçi i dekompozuar dhe para fugatimit vendosen tubat që do të shërbejnë për injektim dhe lahet muratura nëpërmjet tubave të injektimit. Tubat do të jenë 1/2" dhe do të vendosen 2-4 copë/m² dhe 25-30 cm në thellësi të muraturës.

Llaçi i injektimit do të përbëhet prej materialesh tradicionale dhe me rezistencë jo më të madhe se llaçi i shëndoshë i muraturës, për të shmangur rrezikun e krijimit të bërthamave rigjide brënda masës së muraturës. Injektimi do të kryhet me gravitacion, d.m.th. me vetërrjedhje dhe në një drejtim, duke filluar nga pjesët e poshtme të muraturës dhe duke u ngjitur në lartësi, (në qoftëse do të shikohet e nevojshme nga specialistët gjatë punimeve mund të bëhet edhe injektim me presion).

Foto 10. Shembull i procesit të konsolidimit të muraturës

Ky proces do të kryhet nga specialisti restaurator në prezencë të mbikqyrësit të punimeve.

7. Restaurim të shtresës së kalldrëmit në të dyja shpatullat e urës

Së pari do bëhet pastrimi nga dherat në pjesën e sipërme të kalldrëmit dhe verifikimi i shtrirjes së kalldrëmit, me pas do vazhdohet me çmontimin e gurëve të kalldrëmit, sistemimin e tyre. Restaurimi i kalldrëmit do realizohet me gurët e njëjtë si origjinali të cilët do vendosen mbi shtresë llaçi 3 cm dhe më pas sipër tyre do bëhet mbushja e fugave me rërë.

8. Restaurim të mureve mbrojtës

Do të realizohet restaurimi i murit mbrojtës nga të dyja anët e urës, dhe nga të dyja bjefet më teknikën e shqep - qep. Restaurimi do të behët më të njëjtën teknik si ekzistuesja, mur në të thatë më gurë më përbërje të njëjtë, që gjendjen në vend, në tabanin e lumit.

9. Vendosja e sinjalistikës

Pasi të kenë përfunduar të gjitha punimet restauruese në urë do të vendoset edhe sinjalistika përkatëse sipas specifikimeve teknike në projekt.